

# متن خطابه ها

---

پرو، شهباشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی



شپږو، شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
پرتال جامع علوم انسانی

## سخنان دکتر قاسم معتمدی

### رئیس دانشگاه اصفهان

جای کمال خوشوقتی است که تشکیل اولین مجمع بحث و مطالعه، درباره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی با ضمیمه آئین ملی بزرگداشت پنجم، سال شاهنشاهی شکوهمند پهلوی تقارن یافته، و این همزمانی را برای نتیجه‌گیری از جلسات این مجمع میتوان بنال نیک گرفت.

از دوست عالیقدر و همکار گرامیم جناب آقای دکتر هوشنگ نهاوندی رئیس ارجمند دانشگاه تهران سپاسگزارم که با دعوت صمیمانه خود، در چنین موقعیت فرخنده برای من فرصتی فراهم آوردند تا بعنوان نخستین اجلاسیه، در جمعی که از رؤسای کتابخانه‌های مرکز و کتابداران دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و کارشناسان و صاحب نظران و دست اندرکاران کتاب و کتابداری وزارت علوم و آموزش عالی و سایر سازمانهای علمی و فرهنگی و آموزشی کشور تشکیل یافته است مطالبی را بیان کنم.

همچنین از دوست عزیزم آقای ایرج افشار و همکاران ارجمندشان در دو دانشگاه تهران و اصفهان که بنا بر ضرورت موضوع، بدتشکیل این مجمع همت گماشته و مسئولیت اجرایی آنرا بعهده گرفته‌اند بسهم خود تشکر کنم.

در اینجا لازم به یادآوری است که دانشگاه اصفهان از مدت‌ها پیش، متوجه مشکلات و مسائلی در امور کتابخانه‌های دانشگاهی، و درصد دچاره جوئی

برای رفع آنها بود. در سال ۱۳۵۲ که برای تهیه مامدت برگزاری پنجمین کنگره تحقیقات ایرانی، در دانشگاه اصفهان از آقای ایرج افشار دبیر ثابت کنگره دعوت، بعمل آمد، در خلال این کار، با حسن استفاده از موقعیت، از ایشان خواسته شد که در جلسه شورای کتاب و کتابخانه دانشگاه اصفهان نیز شرکت نمایند. و تئیکه مسائل مورد نظر در جلسه مذکور طرح گردید، با بیانات و توضیحات مبسوط ایشان که از صاحب نظران مسلم، در امر کتابداری و کتابخانه دانشگاهی هستند، معلوم شد که این مسائل و مشکلات، کم و بیش گریبانگیر همه دانشگاههای ایران است. و در همان جلسه احساس شد که طرح آنها در یک مجمع بحث و مطالعه همگانی، ضرورت کامل دارد، از اینرو پس از جلب موافقت جناب آقای نهادی، دانشگاه اصفهان و دانشگاه تهران مصمم شدند که بیاری یکدیگر، در جهت رفع مشکلات همت گمارند، و در این راه، از معاضدت و هم آهنگی دیگر دانشگاهها نیز برخوردار گردند.

اینک خوشوقتم که این تصمیم، درست پس از دو سال، نخستین ثمره خود را که عبارت از تشکیل این مجمع است، به بار آورده و امیدوارم نتایج بحث و مطالعه در این مجمع، راه گشای حل و فصل بسیاری از مسائل باشد. این مسائل چیست؟ تا جائیکه شخصاً استنباط کرده‌ام، مشکلات کتابخانه‌های دانشگاهی در سه چیز یا سه دسته مشخص خلاصه می‌شود.

۱- مسئله کتاب و مجلات و نشریات ادواری

۲- مسئله مراجعین به کتابخانه و استفاده کنندگان از کتب و نشریات

۳- مسئله مدیریت کتابخانه و کیفیت کتابداری

بیمورد نیست که این سه موضوع را اجمالاً با هم مورد بررسی قرار دهیم و ابتدا به اولین موضوع پردازیم:

با توجه به گسترش سریع و روزافزون دامنه علوم و فنون در دنیای امروز، و نیاز نامحدود دانش پژوهان و پژوهندگان به امر آموزش و پژوهش، اهمیت و ارزش والای کتابخانه و کتب و مجلات، مسئله نیست که حاجت به بحث و استدلال داشته باشد، و بسط سخن درباره واقعتی که بهیچوجه در معرض تردید نیست، توضیح و ابضحات خواهد بود.

نظر بهمین ارزش و اهمیت است که دانشگاههای کشور ما، بسویژه در عصر شکوفای انقلاب ایران، غنای کمی و کیفی کتابخانههای خود را در حد توانائی و امکانات موجود، وجهه همت قرار داده و در جهت تأمین آن، علاوه بر آنچه که در زمینه چاپ و نشر تألیفها و ترجمههای دانشمندان و محققین داخلی و خارجی میسر است، برای خرید و تهیه کتب و مجلات بخصوص نشریههای ادواری در رشتههای علوم بطور اخص، و سایر رشتهها بطور اعم، از هیچ کوشش فروگذار نمیکنند و برای فراهم آوردن مآخذ و منابع علمی بهر صورت و بهر زبان و در هر جا که باشد، با اکثر مؤسسات انتشاراتی ایران و جهان، قراردادهای مدید، و معاملات گستردهای دارند. فیالمثل در دانشگاه اصفهان برای پیشبرد این هدف غنای کمی و کیفی کتابخانهها، تنها بودجهای که از تید و بند محدودیت فارغ است، بودجه خرید کتب و مجلات و نشریات ادواری است، و بییقین در سایر دانشگاههانیز، وضع بهمین منوال است، نتیجتاً در عرض هفته و ماه و سال، هزارها کتاب و مجله و نشریه ملی و فنی و تحقیقی بسوی گنجینههای کتابخانههای دانشگاهی سرازیر میشود. یک نگاه اجمالی به آمار کتب و نشریات موجود در سطح کشور عموماً و در سطح دانشگاهها خصوصاً، آنهم طی دوران پنجاه سال، شاهنشاهی دودمان افتخار آفرین پهلوی، روشنگر واقعیت یاد شده تواند بود. این را هم بگویم که ممکن است در دنیا بسیاری از چیزها بسر حد کمال مطلوب برسند. ولی برای کتابخانه، تصور این امر دو را زمنطق است. زیرا جهان دانش، دیگر حد و مرزی ندارد.

پس با این کیفیت، از لحاظ محتوای کتابخانههای دانشگاهی، مسئلهای وجود ندارد. مگر وجود کم و کسر در دورههای نشریات ادواری، آنهم در بعضی از دانشگاههای جوان و نو بنیاد. و تنها همین تقیصه ممکن است برای پژوهشگران علوم، مسئلهای باشد. با استفاده از فرصت، بمنظور رفع این تقیصه پیشنهاد میکنیم که کتابخانههای مرکزی دانشگاهها، با ایند بررسی کامل در نشریههای ادواری خود، شمارههای کسری و همچنین شمارههای اضافی موجود را بیکدیگر اعلام نمایند. و بر اساس یک صورت وضعیت جامع در مورد اتحاد نظر رؤسای دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور

باشد، تعدیلی در میزان نشریه‌های ادواری موجود در دانشگاهها بوجود آورند، و بدینترتیب بیاری یکدیگر مبادرت ورزند تا نقیمه‌ها رفع شود. موضوع دوم مسئلهٔ مراجعین به کتابخانه‌ها و استفاده کنندگان از كتب و نشریات است. می‌بینیم مراجع بسیار است و مراجع اندک؛ چرا؟ این ضعف ارتباط بین کتابخانه‌ها از یکسو، و استادان و پژوهشگران و دانشجویان از سوی دیگر، ناشی از چیست؟

کتابداران و مسئولین کتابخانه‌ها با تأثر و تأسف مدعی هستند که اکثر اساتید و پژوهشگران و دانشجویان، چنانکه باید، رغبتی برای مراجعه به کتابخانه نشان نمیدهند، اسناد مدرس یا پژوهشگر هم میگویند حوصلهٔ اتلاف وقت در کتابخانه را ندارم، زیرا آنچه که میخواهم در کتابخانه وجود ندارد. و آنچه که موجود است، بعلمت عدم نظم و ترتیب باسانی در دسترس قرار نمیگیرد. دانشجوی هم میگوید وقتی که من کتابی را نمی‌شناسم و کسی هم عم از استاد یا کتابدار، مرا در شناخت کتاب یاری نمیکند، وقتی که جای نشستن برای مطالعه در کتابخانه ندارم، وقتی که محیط سرد و بیروح کتابخانه را نمیتوانم تحمل کنم، برای چه به کتابخانه بروم؟

هیچیک از این دعاوی قابل انکار نیست، و هر یک معدول علتی نمی‌نمایند است که بعضی از آنها بسهولت قابل رفع میباشد. مثلاً کمبود جای نشستن برای مطالعه را میتوان با تکثیر واحد کتابخانه‌ها و افزایش صندلیها مرتفع ساخت. گماینکه دانشگاه اصفهان در چند سال اخیر، از این حیث موفقیتی نسبی داشته، و تعداد واحد کتابخانه‌های خود را از ۳ به ۱۷ و تعداد صندلیها را از ۱۱۲ به ۱۲۰۸ رسانیده است. یکی از علل بی‌رغبتی استادان و پژوهشگران نسبت به کتابخانه‌ها عدم آگاهی آنان از محتوای تدریجی گنجینه کتابخانه‌هاست و بنظر میرسد که رفع این علت نیز از طریق گوناگون، منجمله چاپ و نشر فهرست کتابها و مجله‌ها و نشریات تازه رسیده، هرچندی یکبار، و ارسال آن برای یکایک استادان و پژوهشگران، ناملاً امکان پذیر است، و مسلماً وقتی که یک استاد مدرس یا پژوهشگر بداند که در کتابخانه دانشکده با دانشگاه خود چه منابع تازه‌ای را میتواند در اختیار داشته باشد، کار او یا ذوق او ایجاب میکند که به کتابخانه مراجعه نماید.

و تکرار این مراجعات، ضامن استمرار رابطه استادان با کتابخانه خواهد بود. اینها جنبه‌های فیزیکی مسائل است که با پول بیشتر و کار، بیشتر میتوان به حل آنها توفیق یافت. اما علت‌العلل چیز دیگری است. چیزی که از زبان دانشجو شنیدیم: محیط سرد و بیروح کتابخانه: و این مسئله‌ای است که مستقیماً به موضوع سوم یعنی: مدیریت کتابخانه و کیفیت کتابداری، ارتباط دارد.

محیط کتابخانه باید گرم باشد، باید زنده و ذوق‌انگیز باشد، باید کشش و جاذبه‌ای نیرومند داشته باشد، باید دارای کیفیتی باشد که وقتی استاد یا دانشجو باین محیط گام میگذارد، گرمی آنرا احساس و روح کتابخانه را لمس کند، احساس سردی و غربت نکند، صدای آشنائی و انس از کتابها بشنود، و این کیفیتی است که فقط مدیریت کتابخانه و چگونگی کتابداری می‌تواند در این محیط ایجاد نماید. و بدیهی است که آفرینش چنین محیطی در کتابخانه‌ها، دانش و اطلاعات وسیع و کافی، پختگی و ورزیدگی، حوصله و بردباری، محبت و مهربانی و خصوصیات دیگری لازم دارد که باید در مدیر کتابخانه یا کتابدار وجود داشته باشد.

ما اگر بتوانیم کتابخانه‌های دانشگاهی را از چنین کیفیتی برخوردار کنیم، تصور نمی‌رود که دیگر مسئله‌ای باقی بماند. البته در حال حاضر، اذعان باید کرد که نیروی کارآمد انسانی برای ایجاد چنین محیطی در کتابخانه‌ها جز تعدادی معدود نداریم، اما راه تربیت و پرورش افراد هم، خوشبختانه بروی ما بسته نیست، باید این راه را با سرعت طی کنیم تا نیروی لازم را بدست آوریم. و اگر نه مادامیکه مسائل مورد اشاره بحال خود باقی است، همیشه با دو زبان روبرو خواهیم بود: زبان آموزشی و زبان پژوهشی:

بیان دو مطلب دیگر در چنین فرصتی شایسته میدانم، یکی رسالت بزرگ کتابخانه‌های دانشگاهی در چنین عصر فرخنده است، و آن عبارت است از جمع‌آوری نسخ خطی و اسناد و مدارک تاریخی در زمینه‌های علمی ادبی-فرهنگی و هنری، از هرجا و بهر ترتیبی که میسر و مقدور باشد، زیرا میدانیم که قسمتی از تمدن و فرهنگ گمشده ایران زمین، در سینده غبار گرفته چنین آثاری نهفته، و اینک زمان آن فرا رسیده است که خاکستر فراموشی، از

سیمای آنها مترده شود، و فرهنگ درخشان این مرزوبوم هرچه بیشتر متجلی گردد .

مطلب دیگر پیشنهاد استمرار این مجمع است که هر سال یا هر دو سال یکبار در یکی از دانشگاههای کشور بمنظور بحث و تبادل نظر در بهبود و پیشرفت وضع کتابخانه‌های دانشگاهی تشکیل گردد و امیدوارم مورد تصویب قرار گیرد .

اینک نخستین اجلاسیه «مجمع بحث و مطالعه درباره مسائل کتابخانه‌های دانشگاهی» را بنام نامی شهریار بزرگ و دانش پرور ایران اعلی حضرت همایون شاهنشاه آریامهر می‌گشایم و برای فرد فرد شما در بهره‌گیری از این مجمع توفیق کامل آرزو می‌کنم.

